

RÀFOLS-CASAMADA, DIVUIT
ANYS PER L'EINA

L'èxit als seixanta

... de la seva obra, que ha estat molt apreciada pels seus alumnes i pels seus col·laboradors. La seva obra és molt diversa i ha estat molt apreciada pels seus alumnes i pels seus col·laboradors. La seva obra és molt diversa i ha estat molt apreciada pels seus alumnes i pels seus col·laboradors.

Poeta, pintor i mestre d'artistes plàstics, Albert Ràfols-Casamada està muntant aquests dies un nou estudi a Barcelona. En el moment en què més li somriu l'èxit artístic, publica la història de l'Escola Eina, davant la qual ha estat disset anys.

Lluís Bonada

El vintè aniversari de l'escola de disseny Eina, festejat amb una exposició i amb un llibre que en recull la història, s'escau en el moment de més èxit artístic per a la persona que ha escrit aquesta història, Albert Ràfols-Casamada, fundador i director, durant disset anys, del centre. Gràcies a l'excés de feina, l'ex-director és ara degà de l'escola, càrrec que ha acceptat perquè no l'ocupa tantes hores. Aquests dies, Ràfols-Casamada està muntant un nou estudi al carrer d'Homer del Putget barceloní. El que tenia al carrer d'Herzegovina se li ha fet petit. Després de l'antològica de la Fundació Joan Miró i de l'encàrrec de pintar unes voltes a Casa de la Ciutat de Barcelona, experiència que ha repetit aquest estiu en una casa particular de Mallorca, on ha fet un mural de dos-cents metres quadrats, prepara, per a principis de l'any

que ve, la seva tradicional exposició d'obra nova a la galeria Joan Prats de Barcelona.

Albert Ràfols-Casamada, nascut a Barcelona l'any 1923, no és solament pintor i mestre d'artistes plàstics. Ràfols-Casamada és un poeta amb una obra publicada bastant considerable. El 1984 va aparèixer a Edicions 62 el seu darrer llibre de poemes, *Angle de llum*. Anteriorment havia publicat *Notes nocturnes* (1976), *Territori de temps* (1979), *Episodi* (1981) i *Paranys i raons per atrapar instants* (1981). Ara és a punt d'eixir, a l'editorial illenca Druيدا, un nou llibre de poemes, *Espais de veu*, que es publicarà amb xil·lografies de la seva esposa, Maria Girona. Té un altre llibre de pes publicat, el dietari *L'escorça dels dies* (1984), a Laertes. Dibuixos seus il·lustren les portades de llibres editats al Mall, Laertes, Quaderns Crema i molt abans, als anys cinquanta, a Albertí.

—¿Per què neix Eina?

—Consideràvem —ens hem de situar als anys seixanta— que s'havia produït un cert canvi en moltes coses. Aquells anys es va iniciar una certa renovació, que es començava llavors a manifestar, producte d'un esperit de renovació que ja era latent des de feia temps. No hi havia un ensenyament creatiu i lliure i que cobrís el camp del disseny i de l'art. I menys de la manera que nosaltres ho volíem fer. Una mica guiats per en Cirici, tot un equip —una vintena de persones— que ja havíem fet la nostra experiència pedagògica a Elisava i no havia anat prou bé a conseqüència del moment polític, que era un de molta tensió, ens va venir la idea de fundar la nova escola amb aportacions dels mateixos professors. Això era l'estiu del 67.

—¿Què fan ara els primers alumnes que van passar per Eina?

—La major part ocupa llocs destacats en el camp del disseny gràfic i de l'interiorisme i d'altres en el camp de les arts plàstiques, tant al nostre país com a l'estranger, perquè una de les característiques d'Eina ha estat la de tenir bastants alumnes estrangers.

—*¿L'escola no ha patit mai problemes de finançament?*

—L'escola va arrancar amb les aportacions inicials dels professors i d'unes empreses que ens van ajudar amb material. Hi ha hagut empreses que sempre han col·laborat amb nosaltres en coses puntuals. Després, hi ha la matriculació dels alumnes i les mensualitats i, finalment, els encàrrecs concrets que ens ha fet la indústria, des del disseny d'una marca fins a muntar determinats sistemes d'exposició. Per exemple, el gremi de sabaters d'Elda va demanar el nostre assessorament en qüestions de disseny.

—*Tinc entès que la reflexió teòrica ocupa a Eina una part important del programa. ¿Pot ser bona, tanta teoria?*

—L'aspecte teòric té dos capítols diferents. La universitat, quan vàrem fundar l'escola, era molt repressiva i nosaltres vàrem acollir molts alumnes que n'havien sortit, represaliats. Per aquests alumnes vam organitzar cursos de sociologia, urbanisme, filosofia, amb els professors més crítics del moment, com Solé Tura o Sacristán, per exemple. Després, hi ha hagut un altre aspecte teòric, la continuïtat de matèries de caràcter cultural. Sota el meu criteri i el de tots els professors, aquest aspecte ha de ser molt important.

Creiem que no hi ha prou a tenir un ofici, sinó que cal una formació de caràcter global, perquè l'alumne comprengui millor els problemes de la societat i de l'altra part enriqueixi la seva creativitat. Que aprengui a pensar. I per això s'han donat molts cursos teòrics, com els seminaris d'estètica que van fer, entre altres, Gabriel Ferrater, Carlos Barral, Alexandre Cirici i Josep M. Castellet. El primer any va venir a l'escola el Grup 63 italià dels Eco i Dorfles, que estaven molt preparats en

l'estructuralisme i la semiòtica. Cirici va ser el principal teòric de l'escola. Donava dues assignatures, Teoria de la forma i l'Art del segle XX. Actualment el que porta la part de teoria és Toni Mari. A més, les assignatures que en diem de projectes comporten sempre una part teòrica i una de pràctica. La nostra idea és que la teoria neixi de la pràctica.

—*Quan l'any 84 publiquem el vostre dietari personal corresponent als anys 75, 76 i 77, el llibre L'escorça dels dies, ens va sorprendre la vostra passió per captar la imatge exterior de les coses vistes, un realisme ben diferent al de la vostra pintura.*

—Sí. Hi ha moltes maneres de captar la realitat i en pintura també intento fer-ho d'alguna forma, però és més l'essència, les emocions i les sensacions, transplantades al llenguatge plàstic. És una altra realitat, que no és la immediata, és una realitat de segon grau, on té un gran pes el llenguatge específic de la pintura. En poesia capto el més inapreciable, els instants. En pintura,

intento explicar d'on vénen aquestes coses. En el dietari, intento agafar la impressió més directa que més tard, reelaborada, és la que dona origen als quadres i als poemes. Per això, el dietari és més descriptiu. Hi capto l'atmosfera, el paisatge, que és el material que després d'una manera quasi inconscient es va reelaborant per fer l'obra.

—*¿Cadaqués, el vostre segon lloc de residència i de feina, és una tria d'artista?*

—Sí, crec que sí. L'any 56 ó 57 hi vam anar amb la meua dona per primera vegada. Recordo que era una Setmana Santa. Havia fet una gran glaçada i semblava un poble d'una altra època. Hi vam anar induïts pel pintor Alfred Figueres. Al cap de tres o quatre anys, el pare de la meua dona, que era arquitecte, va tenir l'oportunitat de comprar-hi una ruïna. S'hi va fer construir una casa i des de llavors hi anem. Sobretot és una qüestió de paisatge. La visió del paisatge m'ha omplert molt. La llum, les variacions del temps, que

a Cadaqués adquireixen una personalitat diferent, m'influeixen molt. Ara ja no hi ha el factor de sorpresa, però encara el trobo estimulants de cara a la pintura.

—*¿Què costa més, fer la primera exposició o la segona?*

—La primera, la fas inconscientment, quasi, per la il·lusió que tens. Jo vaig tenir la sort de poder-la fer bastant aviat perquè era molt amic del que posseïa la galeria Pictòria, que era al carrer de Casp de Barcelona, una galeria que tenia un cert prestigi d'avantguarda. Picasso ja hi havia fet una cosa abans de la guerra. La segona va ser una exposició una mica més pensada, feta principalment amb obres que havia portat de París. Però tota exposició nova és, fet i fet, com la primera, perquè la fas amb il·lusió i amb por, tant si és un lloc on vas per primera vegada com si no. En el lloc que n'has fet moltes i que ja et coneixen has d'intentar donar sempre una nota més alta que l'anterior i això a vegades et dona una mica de trac.

—*¿Compteu les exposicions que feu?*

—No, però, vaja, estan totes classificades. A Barcelona, d'individuals, en dec haver fet de divuit a vint.

—*¿El marxant busca l'artista o és l'artista el que el persegueix?*

—Crec que es busquen tots dos. L'artista busca una persona que cregui en tu i t'ajudi a tirar endavant. Jo sóc partidari d'un marxant que funcioni bé. Si funciona bé, tots dos en surten beneficiats i l'artista treballa més tranquil, més segur. En el meu cas, al principi no en tenia cap. Anava exposant com podia. A començaments del 70 vaig entrar en una galeria amb un cert principi d'exclusivitat sense que fos ben bé un marxant. El lligam amb un marxant es produeix des del moment en què entro a la galeria Prats, el 77-78. N'estic molt content i funciona bé. A part d'això, en tinc un altre a París, una persona que estima molt la meua obra i en té l'exclusiva per a França.

—*¿En el moment en què vàreu decidir de ser pintor no teníeu pas la sensació que empeníeu una aventura arriscada?*

—El fet que el meu pare es dedicés a pintar em va donar una mena de visió de l'art com a professió, menys aventurada del que molts es pensen. Jo tenia una facilitat per al dibuix i un cert gust natural per les coses artístiques, de petit, bastant innat. Acabat el batxillerat, també estava decantat cap a l'arquitectura, influït per professors que deien que m'hi dedicés perquè les matemàtiques se'm donaven bé. Vaig



DOMÈNEC UMBERT

«Ara hi ha més maduresa per part de l'espectador i del comprador.»



«Que el meu pare es dediqués a pintar em va donar una visió de l'art com a professió, menys aventurada del que molts es pensen».

matricular-me a Arquitectura, però la pintura m'atreia més. Al gener del 50 vaig aconseguir una beca de pintura per anar a París, i això ja va ser definitiu per deixar l'arquitectura per sempre més. Després, torno uns mesos, em caso i anem a viure-hi uns anys més, tots dos. Fins al 54 no tornem a instal·lar-nos a Barcelona. Aquells van ser anys molt importants. Sortíem d'una Barcelona molt apagada, amb un ambient de postguerra i opressió, i arribem a una ciutat en plena efervescència cultural. Vivies en un altre món i això ens va donar una visió més oberta de les coses.

—*La beca, però, ja es devia haver acabat.*

—Treballàvem en coses diverses. Alguna coseta vaig vendre de pintura. Jo vaig trobar unes classes en un poblet dels afores de París, feia de guia, teníem petits encàrrecs, com gravadets.

—*¿Actualment, quin és el vostre treball a Eina?*

—Ara sóc el degà de la junta directiva, que representa portar l'orientació ideològica de l'escola. N'he estat director disset anys i ho vaig haver de deixar perquè cada vegada tinc més feina i no m'hi podia dedicar. També hi faig

un taller intensiu durant un mes i de vegades prenc part en les sessions de crítica col·lectiva.

—*¿Durant aquests vint primers anys d'Eina, quina ha estat l'evolució del disseny?*

—Crec que hi ha hagut una tendència a fer el disseny més lliure. S'ha fugit d'aquell disseny tan racionalista i s'ha anat cap al disseny creatiu i boig dels italians. Molt més cap a la peça individualitzada.

—*¿Els vostres escriptors preferits són ara els mateixos que fa trenta anys?*

—Ben bé els mateixos, no. Però hi ha una certa continuïtat. Coses que ja m'interessaven aquell moment encara ara m'interessen. Una línia de poesia que començaria amb la generació del 27, sobretot la línia més surrealista de García Lorca o el *Cántico* de Guillén i que arribaria fins a Octavio Paz, pel que fa als poetes en castellà. Després, la poesia francesa: Pierre Reverdy, André du Bouchet, René Char, dins d'una línia d'experimentació i avantguarda, però molt intensa i profunda. Clar, sempre descobreixes autors nous, com és ara els italians, però l'autor de tota

la vida és Proust. Pel que fa als catalans, m'interessa molt la línia avantguardista dels anys vint i trenta, sobretot Salvat-Papasseit i Foix. També m'agraden altres poetes com Tomàs Garcés i Marià Manent. Hi ha una bona amistat amb en Brossa i, la seva obra, també l'admiro. I també m'agrada estar bastant atent a les coses que van sortint de teoria estètica.

—*¿Quina és, al vostre entendre, la diferència més important que veieu entre aquells anys de joventut i els d'ara, pel que fa a la recepció social de l'art?*

—Crec que ara vivim una època de major interès. La gent no se sorprèn per l'art que fas, quan abans n'hi havia qui se'n reia i quasi t'arribava a insultar. Ara hi ha gent interessada que et segueix l'obra i t'estimula. Crec que hi ha més maduresa per part de l'espectador i del comprador.

—*¿Què se n'ha fet dels primers quadres que vàreu exposar?*

—Ara intento recuperar-los, si són a la venda. Recentment n'he comprat un del 47 a un galerista. Em van dir, també no fa gaire, que un antiquari en tenia un de meu, però quan vaig anar-hi ja l'havia venut. □